

Поля Йорганова / Polyа Yordanova

ОПИТ ЗА СРАВНИМОСТ НА ПОЛИТИКО-
СОЦИАЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ НА
РЕПУБЛИКА КИПЪР И РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

*Experience comparability of politico-
social relations of the Republic of Cyprus and Bulgaria*

Summary: Mutual understanding is that integration into European structures is the best guarantee for the sovereignty of each country. The main challenges in bilateral relations are related to updating the contractual-legal base in the context of the new framework - EU and here-use of the new opportunities that it opens. For example, to compare living standards in Bulgaria and Cyprus, using the results of calculations and calculations apply only to certain sub-indices related to the Human Development Index (HDI). In 2010, the EC report introduces adjusted HDI inequality (IHDI), through which we calculated some comparable parameters. The comparison shows that at an index of education Bulgaria has higher values than Cyprus. To the period 2000 - 2005 and in Bulgaria the level of education have higher growth rates, but then the rate at which increases this indicator decreased.

Key words: Integration, structures, the sovereignty, related to, contractual-legal, framework, For example, Human Development Index, EC report, education, growth rates.

България е една от първите страни, установили дипломатически отношения с Република Кипър след обявяването на независимостта ѝ. Българо-кипърските отношения се развиват стабилно в дух на приятелство и сътрудничество от установяването им на 30 октомври 1960 г. досега. В основата на добрите двустранни връзки са взаимното доверие и постоянният стремеж към конструктивен диалог на всички равнища.

Спогодбата за сътрудничество между правителствата на Република България и Република Кипър в областта на науката, културата и образованието и тригодишните програми към нея е основата, върху която се развиват отличните отношения между двете страни в тази област. България е също и привлекателен образователен център за кипърските студенти. През последните три години (2012–2015) техният брой бележи ръст и в момента в българските висши учебни заведения се обучават около 500 кипърски граждани. Българските представители на изкуството се радват на радушен прием в Кипър и техните изяви предизвикват голям интерес.

Българската позиция по Кипърския въпрос от 1974 г. остава непроменена. България се обявява за справедливо и трайно решаване на Кипърския въпрос

в съответствие с жизнените интереси на кипърския народ. Република Кипър трябва да остане единна, независима и териториално цялостна държава, чийто суверенитет се разпростира върху цялата територия на острова. Бъдещото държавно устройство на Кипър трябва да гарантира мирното съществуване на общностите в условия на пълна сигурност.

България продължава да оказва съдействие и подкрепа за постигане на мирно, справедливо и трайно решение на кипърския въпрос както по линия на двустранните отношения, така и в рамките на ООН и другите международни организации.

Взаимно е разбирането, че приобщаването към европейските структури е най-сигурната гаранция за суверенитета на всяка една от страните. Присъединяването към ЕС създава по-благоприятен климат за справедливо и трайно решение на кипърския въпрос. Основните предизвикателства в двустранните отношения са свързани с осъвременяване на договорно-правната им база в контекста на новата рамка – членство в ЕС и оттук – използване на новите възможности, които тя разкрива.

В двустранните си отношения с Кипър България се стреми да реализира следните приоритети: поддържане на активен политически диалог на най-високо и високо равнище, установяване на тясно сътрудничество между отрасловите министерства на двете страни и увеличаване на стокообмена и туристическия поток. Цели на дипломатическото сътрудничество са и интензивен културен и образователен обмен, задълбочаване на сътрудничеството с Кипър в европейските институции и осъвременяване на договорно-правната база в съответствие с европейските норми. Стъпвайки на опита си в ЕС, Кипър би могъл да помогне на България в прокарване на необходимите действия за оптимално усвояване на средствата, предоставяни на България от структурни фондове на ЕС. Кипър има възможност посредством размяната на посещения да сподели експертния си опит в управлението на европейските фондове. Република България представява за Кипър важен партньор и съюзник. Република Кипър цени високо дългогодишната и твърда политика на България по Кипърския въпрос.

Кипър, от своя страна, дава силната си подкрепа за еврочленството на България, като по този начин засвидетелства отличното равнище на отношенията между двете страни. Не е случаен фактът, че Кипър е четвъртата страна членка на Европейския съюз, която на 27 октомври 2005 г. с единодушно решение на Народното събрание ратифицира Договора за присъединяване на България към Европейския съюз. Не е случайно и това, че Република Кипър е сред страните, които не наложиха никакви ограничения върху трудовия пазар за български граждани след присъединяването на страната им към ЕС. С присъствието на България в Европейския съюз се засилват перспективите за сътрудничество в областта на бизнеса, като „общото“ икономическо простран-

ство се разширява с нови инвестиционни и икономически възможности и за двете страни.

Наред с чисто икономическите факти, необходимо е да обърнем внимание и да направим сравнимост и по някои от социалните показатели, характеризиращи части от жизнения стандарт в сравняваните страни. Така например, за да сравним стандарта на живот в България и Кипър, използваме получените резултати от направените изчисления, както и прилагаме изчисления само на някои субиндекси, свързани с Индекса на човешко развитие (ИЧР). През 2010 г. Докладът на ЕК въвежда коригиран ИЧР с неравенството (IHDI), чрез което са изчислени някои сравними параметри, отразени в Табл. № 1.

Таблица 1. Средни данни за образование на човек от населението за България и Кипър (за периода 2000–2015 г.)

Година Държава	2000		2005		2010		2015	
	BG	CY	BG	CY	BG	CY	BG	CY
Субиндекс образование	0.742	0.730	0.773	0.734	0.802	0.798	0.803	0.799
Субиндекс здраве	0.811	0.915	0.827	0.924	0.839	0.937	0.913	1.123
Субиндекс доходи	0.609	0.768	0.657	0.781	0.673	0.793	0.772	0.979

Изчисления на автора по данни от Евростат, 2015.

Сравнението показва, че по индекс на образование България е с по-високи стойности, отколкото Кипър. Към периода 2000–2005 г. в България нивото на образование има по-високи темпове на растеж, но след това темпът, с който се увеличава този показател намалява. Средно за периода 2005–2015 г. България има по-ниски темпове на растеж от Кипър, но все още запазва водещата си позиция. Забелязва се тенденция, че ако Кипър продължи да покачва своя индекс на образованието със същите темпове, то след няколко години ще е с много по-високо ниво на образование в сравнение с България. Средногодишното увеличаване на субиндекса на образование за България е 0,068018, а за Кипър е 0,07338. За България равнището на здравето нараства средногодишно с 0,069664, а при Кипър с 0,077382. Следователно, в Кипър имаме по-високи средногодишни темпове на растеж спрямо България.

Таблица 2. Сравнителен анализ по разходите за храна:

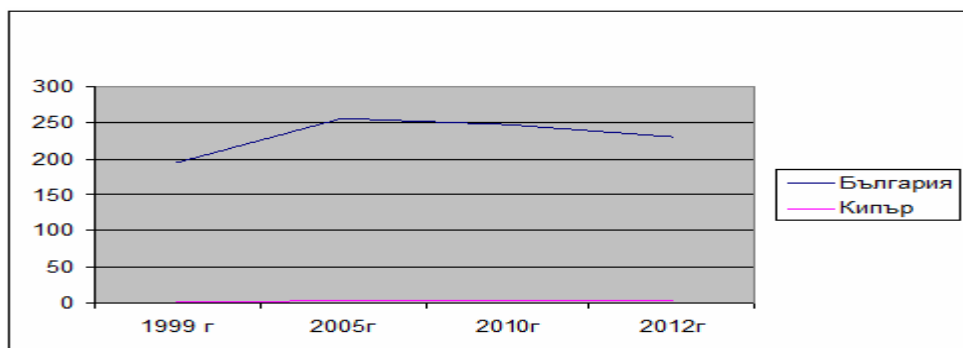
Година Страна	2000	2005	2010	2015
България	2,678	2,238	2,247	2,164
Кипър	5,214	5,158	5,322	5,186

Изчисления на автора, по данни от Евростат, 2015 г.

По показател общи разходи за храна Кипър е с по-висока стойност спрямо България (Табл. 2). И при двете страни регистрираме спад в периода 1999–2005 г., като за България той е в по-голям размер. Относителният дял на Кипър за 1999 г. за разходите за храна спрямо България е близо 66% и се покачва на 70% за 2005 г. Спрямо общите разходи, разходите за храна на домакинство в България са около 31%, а в Кипър са 20%.

През 2010 до 2015 г. тенденцията е към намаляване на показателя и в двете сравнявани страни, поради икономическата криза и рязкото падане на доходите на семействата, особено тревожен е отчетеният показател за 2012 г., когато банковата криза в Кипър се оказва решаваща за доходите на населението.

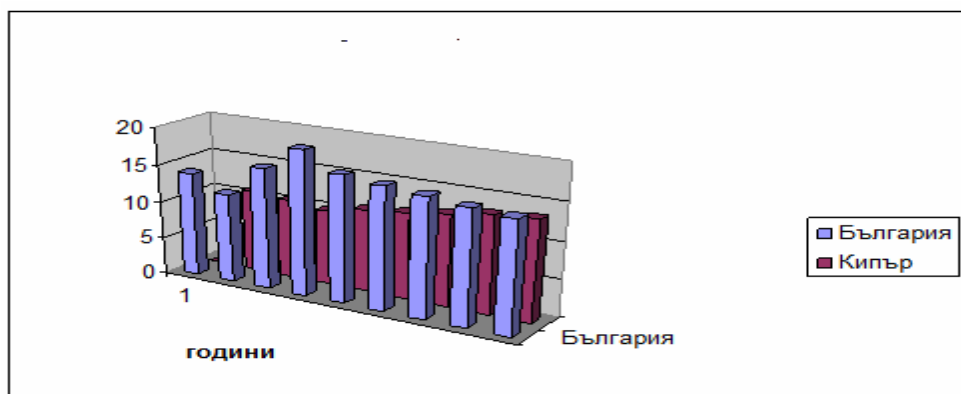
В настояще време при практическото изчисление на индексите в зависимост от конкретния случай сме приложили изчисления по Ласпер и Пааше. Индексът на всички включени стоки е 1347,8%. Според него цените на включените стоки от първа необходимост са се повишили повече от 13 пъти, само за една година. За изчисляване на Абсолютния прираст от изменението на цените на посочените купени стоки, чрез приложената формула $An_{p(q_1)} = \sum p_1 q_1 - \sum p_0 q_1$ домакинствата средно са имали преразход (заплатили са повече) 29 964 евро за стоките, купени през Септември 2013 г. в резултат на повишаването на цените в сравнение със септември 2012 г. За да се установи, моделира и измери зависимостта между изследваните показатели, е приложен коефициентът на детерминация: $R^2 = 1 - (10,546 / 150,617) = 1 - 0,066756 = 0,933$. Потвърждава се изводът, че приходите на фирми за стоки за бита през периода са твърде слаби, а често липсват напълно. Когато отчитаме отделяните от населението и в двете страни разходи за развлечения, като част от социалните разходи, разбираме, че те намаляват непрекъснато (фиг. 1). Показателят за средни разходи за ресторанти и хотели от домакинството показва, че делът на България спрямо Кипър по разходите за ресторанти и хотели за 2005 г. е около 8,2% в сравнение с 1999 г., когато възлиза на 9,5% .

Фиг. 1. Анализ на разходите за развлечения

Изработено от автора по данни на Евростат, 2012 г.

Отчитаме, че индексът намалява поради отчетено по-голямо увеличаване на разходите на Кипър спрямо България. В периода от 2005 г. до 2012 г. той се увеличава за Кипър съответно от 2,833 на 3,156. В България е обратното: показателят за същите години намалява от 255 на 230, което се дължи на свиване на бюджета на средностатистическия българин, особено след 2010 г.

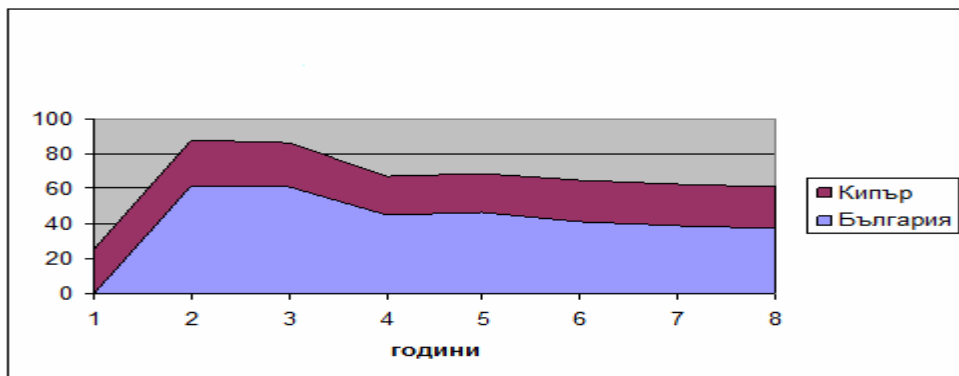

Фиг. 2. Равнище на риск от бедност на населението до 18-годишна възраст

Изработено от автора по данни от Евростат, 2014 г.

За 2014 година 22% от населението на България е изложено на риск, това е 1/5 от населението на страната, докато при Кипър този процент за 2014 г. е 17,3% (фиг. 2). Кипър е с по-ниски проценти на равнището на риска от бедност за населението като цяло в сравнение с България. Темповете на растеж, с които се изменя показателят за България, са доста по-динамични, отколкото за Кипър (фиг. 3). И при двете страни отбелязваме по-висок риск за жените спрямо мъжете, а относно населението, което е под 18 г., спрямо това, което е

на и над 18 г. до 64 г., имаме по-висок риск при хората ненавършили 18 г., като процентите и при двете възрастови структури са по-ниски за Кипър.

Фиг. 3. Индекс на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване по възраст и пол, 2014 г.

Изработено от автора по данни на Евростат, 2014 г.

По този показател България е с по-високи стойности спрямо Кипър, но и с тенденция към изравняване поради големите скокове към намаляване на процентите, които прави през периода. От 62,2% през 2006 г. процентът намалява на 40% през 2014 г. За сравнение Кипър има 25,4% през 2006 г., а през 2014 г. процентът е спаднал едва на 23,5%. В половата структура отново жените са с по-високи стойности спрямо мъжете, т.е. те са по-податливи на бедност. Коефициентът на заетост на населението на възраст 20–64 години в Кипър в известна степен се е увеличил от 67,2% през 2013 г. до 67,6% през 2014 г. Въпреки това, той остава доста под пика си от 76,5% от 2008 г., както и средната стойност на ЕС 28 69,2%. През 2014 г. процентът на напускане на училище от населението на възраст 18–24 г. възлиза на 6,8% (при 10% за ЕС), докато хората с висше образование на възраст 30–34 години е 52,5 % (един от най-високите в рамките EU-28 и доста над целевия на страната от 46%). За България по този показател са едва 21%. Въпреки това, тези цифри маскират няколко предизвикателства: липсата на ефективност на публичните разходи, ниско качество на образователните резултати, най-нисък процент заетост на млади специалисти в ЕС, както и ниски нива на основни умения на възрастните.

Социалните показатели, които постоянно се влошават между 2011–2013 г., показват първите признаци на подобрене още през 2014 г., тъй като Кипърската икономика постепенно се възстановява, и продължават през 2015 г.

Независимо от тези положителни развития, процентът на хората, изложени на риск от бедност и социално изключване, все още остава на много високи нива (27,4% през 2014 г.).

От направените анализи по показателите, пряко обвързани с жизненото равнище, се стига до следните изводи за сравняваните страни:

1. Кипър е с по-добри показатели спрямо България, освен по субиндекса за образование. Средногодишното нарастване на показателя при Кипър е с по-висока стойност, отколкото за България.

2. Домакинствата и в двете страни са намалили разходите си за основни хранителни продукти, като тези в Кипър са увеличили разходите за стоки за бита, по-специално за дрехи и обувки, но намалението в България е много по-осезателно.

3. В България има силно увеличаване на разходите за здравеопазване и спад от 2010 г., което се наблюдава и в Кипър, но с много по-нисък темп.

4. И в двете държави се отчита намаление, разходите за транспорт, но тези за комуникация и съобщения рязко се покачват и въпреки бума на технологиите в България през периода 2005–2014 г. се отчита и намаление.

5. Отчитаме и при двете държави сравнително висок процент на хората изложени на бедност и социално изключване, в периода 2009–2014 г. вследствие на икономическата и финансовата криза в страната, която довежда до трайна безработица на лица в трудоспособна възраст и увеличи с 15% потока на емигранцията.

Въз основа на разгледаните показатели можем да твърдим, че Кипър е с по-високи средни стойности спрямо България, но и при двете страни наблюдаваме сравнително високо и продължаващо покачване равнище на бедност, особено след 2012 г. При Кипър, която е с по-високи стойности, след детайлно разглеждане на разходите на едно домакинство се забелязва, че средно около 20% от бюджета отиват за храна, а около 8 % остават за култура и развлечения. В България за храна се изразходват средно 31 % от бюджета, а за култура се отделят едва около 3 %.

Направеният анализ доведе до отчитане на историческата традиция, пространствените географски дадености и глобални цивилизационни тенденции. Европа премахва граници и разстояния, тя ни осигурява по-голяма свобода на действия и по-големи възможности за реализиране на идеи...

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES:

Аркадиев, Д. Статистика. Ст. Загора: „Идея“, 2000. [Arkadiev, D., Statistika. St. Zagora: „IDEYa“, 2000].

Ларина, Р. Логистический подход к управлению региональными организационно-экономическими системами: монография. / РФ, 2012. [Larina, R. Logisticheskiy podhod k upravleniyu regionalnymi organizatsionno-ekonomicheskimi sistemami: monografiya / R.F. 2012].

Cyprus – The 2013 index of Economic Freedom - Edwin J. Feulner, Heritage Foundation, 2001 – 2013.

Eurostat (2014b), Draft Handbook on Residential Property Price Indices.

European Commission, Second progress report on economic and social cohesion. Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory. Summary and conclusions of Document CoM 43, Directorate – General for Regional Policy, 2015.

Fenwick, D. (2009), “Statistics on real estate prices: the need for a strategic approach”, Bank for International Settlements Papers, No. 21.

<http://www.mcit.gov.cy> [13.2.2015]

<http://www.worldbank.org> [26.6.2014]

<http://www.EUROSTAT.com> [21.3.2016]

<http://www.gov.org.cy> [15.2.2016]

<http://www.centralbank.gov.cy/cyprus/bank-fin.html> [27.12.2014]

<http://www.pio.gov.cy> [12.7.2016]